

SKÄRGÅRDSDELEGATIONENS UTLÅTANDE OM UTKASTET TILL FINLANDS KUST-STRATEGI 15.8.2023

Med tanke på kustens mångsidiga roll som bland annat en zon mellan inlandet och skärgården och en ytterst attraktiv boendemiljö är det såväl viktigt som behövt att göra upp en kuststrategi.

På bilden Kuststrategin aktörsnätverk (sid 9) kunde rubriken Områdets invånare och användare kompletteras med sommargäster som äger fritidsbostäder på kusten och skärgårdsbor som via kusten tar sig ut i skärgården. På bilden saknas det svenskspråkiga universitetet Åbo Akademi och Skärgårdsinstitutet som hör till universitetet.

Finlands kuststrategi, åtgärdskort

- 1 • En aktuell lägesbild: En aktuell lägesbild av kustområdet utarbetas, där man kunskapsbaserat beaktar och fastställer de lokala särdragen.*

I utkastet till kuststrategi nämns, att definitionen av kust varierar beroende på vad som undersöks och det är svårt att göra en exakt geografisk avgränsning av kusten. Ändå skulle uppgörandet av en aktuell lägesbild förutsätta att kustområdena i landet definieras noggrannare geografiskt på något sätt. Av utkastet till kuststrategi framgår inte hur stor del av kusten och skärgården räknas som kust. Gäller strategin hela skärgårdsområdet, då Östersjöns utmaningar nämns i rapporten? Den nationella skärgårdsdelegationen har i sina skärgårdskriterier delat skärgården i fyra delar. Enligt skärgårdstypologin finns yttre skärgård, mellanskärgård, inre skärgård och skärgård på fastlandet.

Det skulle vara viktigt att skapa en gemensam framtidsbild gällande kustområdenas utveckling under de kommande årtiondena utifrån kommunernas strategier, generalplaner och detaljplaner, till exempel Helsingfors avser att utveckla stadsdelarna i Östersundom som en del av stadsstrukturen, vilket i hög grad påverkar karaktären hos de nuvarande småhusdominerade bostadsområdena. Också befolkningsutvecklingen i kustområdena borde beaktas.

- 2 • Forum för god praxis: Ett forum grundas som en interaktiv kanal för förmedling av god praxis och kommunikation i kustområdet.*

En webbsida med god praxis skulle vara ett ytterst nyttigt hjälpmedel i såväl kustens som skärgårdens utvecklingsarbete.

Om utvecklingsforumets årliga möten videofilmades, kunde alla som är intresserade av kust- och skärgårdsfrågor följa dem i real tid eller senare.

- 3 • *Förbättrad tillgänglighet: Tillgängligheten i kustområdet förbättras genom att utveckla dataförbindelserna samt trafikförbindelserna till havs och på land.*

Goda förbindelser till havs och på land innebär att de som bor på fastlandet och turister smidigt kan ta sig också till skärgården, inte bara till kusten.

För skärgårdsbor är fungerande land-, havs- och dataförbindelser en grundförutsättning för ett kvalitativt liv. Landstigningsplatserna på kusten gör det möjligt för skärgårdsborna att färdas från öarna till arbetsplatsen, daghemmet, skolan, butiken, hälsostationen och andra verksamhetsställen.

Att förbättra tillgängligheten kan också betyda, att personer med fysiska funktionsnedsättningar lättare kunde delta i olika verksamheter i samhället. De som rör sig med rullstol, rollator och ett eldrivet hjälpmedel samt också barnvagn och shoppingkärra behöver fungerande förbindelser, tillgängliga rutten, fortskaffningsmedel och resmål.

- 4 • *Utveckling av bedömningen av totalkonsekvenserna: Metoder utvecklas för att identifiera projektens gemensamma konsekvenser och göra en konsekvensbedömning.*

Att utveckla bedömningen av de totala konsekvenserna kunde beröra utöver större projekt alla kommunala planläggningsåtgärder inom kustområdena. Allt från regionala planer, landskapsplaner till kommunernas general- och detaljplaner. Kusten borde ses som en helhet, varvid också verkningar över kommungränserna borde granskas.

- 5 • *Tryggande av livsmedelsförsörjningen: Det ändrade geopolitiska läget har skapat stora förväntningar på den inhemska livsmedelsproduktionen. Ekosystemens funktionalitet utgör en väsentlig del av tryggheten av livsmedelsförsörjningen.*

Inhemska fisk kunde utnyttjas effektivare i livsmedelsproduktionen. Om säl- och skarvproblemet löstes, skulle fiskbeståndet återhämta sig.

Den ökande mängden hjortdjur förstör odlingarna, varför jakten bör effektiveras och köttet tillvaratas.

- 6 • *Tryggande av energiförsörjningen: Det ändrade geopolitiska läget har skapat stora förväntningar på den inhemska energiproduktionen. Energi spelar en central roll för försörjningsberedskapen och den totala säkerheten.*

Lokala sol- och vindbaserade energilösningar bör utvecklas för att minska sårbarheten i samhället.

- 7 • *Förberedelser inför undantagssituationer: I kustområdet förbereder man sig på klimatförändringens konsekvenser, miljökatastrofer och exceptionella situationer.*

Det skulle vara ändamålsenligt att utveckla olika mått för att kunna följa med klimatförändringens konsekvenser, till exempel Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi leder ett nationellt bobarhetsprojekt, inom vilket används flera indikatorer gällande klimatförändring, energiförbrukning och kolsänkor.

8 • Hållbar markanvändning och byggande: Byggnationspotentialen och -begränsningarna i kustområdet bör identifieras i tillräckligt bred omfattning med hänsyn till totalkonsekvenserna av enskilda och spridda åtgärder och det nationella målet för hållbar användning av kustområdet.

Principen om hållbar markanvändning och hållbart byggande borde gälla utöver kustområdet också skärgården och dess bobarhet.

Inom kustområdet borde samarbetet mellan landskapsförbund, kommuner och NTM-centraler som ansvarar för flera hamnar och förbindelsefartygstrafiken utvecklas bland annat i form av regelbundna möten.

Gemensamma förhållningsregler för att främja en hållbar utveckling kunde tas i bruk med beaktande av kustens mycket varierande karaktär (glesbygdsområde, bytätorter och höghuskvarter).

9 • En välmående kustgemenskap: De lokala näringarna erbjuder arbete och utkomst, vilket utgör en central grund för välbefinnande. Förverkligandet av ett systemiskt tankesätt och gemensamt utarbetade principer förbättrar kustområdets sociala hållbarhet och rättvisa.

Att informera, ordna invånarkvällar och enkäter och skapa ett fungerande nätverk är sätt att göra det möjligt för invånare, företag och föreningar att delta i utvecklandet av kust- och skärgårdsområden.

En levande skärgård förutsätter, att myndigheterna vidtar åtgärder så att den negativa befolkningsutvecklingen vänds till positiv, till exempel genom att tillåta att sidobostäder byggs och fritidsbostäder omändras till stadigvarande bostäder så att den yngre generationen kan bosätta sig på öarna.

Hur kommer man att informera om den nya kuststrategin och dess åtgärder så att också invånarna får höra om strategin och kan dra nytta av den? Vem ansvarar för att kuststrategin förverkligas?

10 • En välmående kustnatur: En välmående natur och fungerande ekologiska processer utgör grunden för social och ekonomisk välfärd.

Är det möjligt att kartlägga alla miljöproblem på kusten – inte enbart de problem som kan härledas från klimatförändringen – och utgående från resultaten genom samarbete finna lösningar till dem?

SAARISTOVALTUUSKUNNAN LAUSUNTO SUOMEN RANNIKKOSTRATEGIA-LUONNOKSESTA 15.8.2023

Rannikkostrategian laatiminen on sekä tärkeää että tarpeellista rannikon monipuolisen roolin takia muun muassa sisämaan ja saariston välisenä vyöhykkeenä ja erittäin houkuttelevana asuinympäristönä.

Rannikkostrategian toimijaverkosto -kuvaan (sivu 9) voisi "Alueella asuvat ja aluetta käyttävät" -otsikon alle lisätä kesämökkiläiset, jotka omistavat vapaa-ajanasunnon rannikolla ja saaristo-laiset, jotka kulkevat rannikon kautta saaristoon. Kuvasta puuttuu ruotsinkielinen yliopisto Åbo Akademi ja sen alaisuuteen kuuluva Saaristoinstituutti.

Rannikkostrategian toimenpidekortit

1 • Ajantasainen tilannekuva: Rannikkoalueesta tuotetaan ajantasainen tilannekuva, joka huomioi ja määrittelee tietopohjaisesti paikalliset erityispiirteet.

Rannikkostrategialuonnossa mainitaan, että rannikon määritelmä vaihtelee tarkasteltavasta asiasta riippuen ja täsmällistä maantieteellistä rajausta rannikolle on haastava tehdä. Silti ajantasaisen tilannekuvan laatiminen edellyttäisi, että Suomen rannikkoalueet määritellään maantieteellisesti jollain tavalla. Rannikkostrategialuonnoksesta ei käy ilmi kuinka suuri osa mantereesta ja saaristosta lasketaan rannikoksi. Koskeeko strategia koko saaristoaluetta, kun raportissa mainitaan Itämeren haasteita? Saaristoasiain neuvottelukunta on saaristokriteerien määrittämistyössään jakanut saariston neljään osaan. Saaristotypologian mukaan on ulkosaaristo, välisaaristo, sisäsaaristo ja mantereen puoleinen saaristo.

Olisi tärkeää luoda yhteinen tulevaisuuskuva rannikkoalueiden kehityksestä tulevien vuosikymmenien aikana kuntien strategioiden, yleiskaavojen ja asemakaavojen pohjalta, esimerkiksi Helsingin Östersundomin kaupunginosien kehittäminen osana Helsingin kaupunkirakennetta vaikuttaa suuresti nykyisten pientalovaltaisten asuntoalueiden luonteeseen. Myös rannikon väestönkehitys olisi otettava huomioon.

2 • Hyvien käytäntöjen foorumi: Perustetaan foorumi rannikkoalueen hyvien käytäntöjen ja tiedon jakamisen vuorovaikutteiseksi kanavaksi.

Hyvien käytäntöjen nettisivu olisi erittäin hyödyllinen apuväline sekä rannikon että saariston kehittämistyössä.

Jos kehittämisfoorumien vuotuisia tapaamisia videoitaisiin, kaikki rannikko- ja saaristoasioista kiinnostuneet voisivat seurata niitä reaaliajassa tai myöhemmin.

3 • Saavutettavuuden parantaminen: Parannetaan rannikkoalueen saavutettavuutta kehittämällä maa-, meri- ja tietoliikenneyhteyksiä.

Hyvät maa- ja meriyhteydet merkitsevät, että mantereella asuvat ja matkailijat pääsevät sujuvasti rannikon lisäksi myös saaristoon.

Saaristolaisille toimivat maa-, meri- ja tietoliikenneyhteydet ovat perusedellytys laadukkaan elämän viettoon. Rannikolla sijaitsevat mairinnousupaikat mahdollistavat liikkumista saarelta työpaikalle, päiväkotiin, kouluun, kauppaan, terveysasemalle ja muille toimipisteille.

Saavutettavuuden parantaminen voi myös merkitä, että fyysisesti vammaiset ihmiset voivat helpommin osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin. Pyörätuolin, rollaattorin ja sähköisten apuvälineiden käyttäjiä sekä myös lastenvaunujen ja ostoskärryn kanssa liikkujia tarvitsevat toimivia yhteyksiä, esteettömiä reittejä, kulkuvälineitä ja matkakohteita.

4 • Kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittäminen: Kehitetään menetelmiä hankkeiden yhteisvaikutusten tunnistamiseen ja vaikutusten arviointiin.

Kokonaisvaikutusten arvioinnin kehittäminen voisi koskea suurten hankkeiden lisäksi myös rannikkoalueiden kaikkia kaavoitustoimenpiteitä. Aina seudullisista suunnitelmista, maakunta-kaavoista kuntien yleiskaavoihin ja asemakaavoihin. Rannikko olisi katsottava kokonaisuutena, jolloin kuntien rajojen ylittäviä vaikutuksia olisi myös tutkittava.

5 • Ruoan riittävyyden turvaaminen: Muuttunut geopoliittinen tilanne on luonut isot odotukset kotimaiselle ruoantuotannolle. Ekosysteemien toimivuus on olennainen osa ruoan riittävyyden turvaamista.

Kotimaista kalaa voitaisiin hyödyntää ruoantuotannossa entistä tehokkaammin. Hylje- ja merimetso-ongelman poistaminen merkitsisi, että kalakanta elpyisi.

Lisääntyvä määrä hirvieläimiä tuhoaa viljelyksiä. Tästä syystä metsästystä olisi tehostettava ja liha olisi otettava talteen.

6 • Energian riittävyyden turvaaminen: Muuttunut geopoliittinen tilanne on luonut isot odotukset kotimaiselle energiatuotannolle. Energialla on keskeinen rooli huoltovarmuudessa ja kokonaisturvallisuudessa.

Yhteiskunnan haavoittuvuuden vähentämiseksi paikallisia aurinkoenergiaan ja tuulivoimaan liittyviä energiaratkaisuja olisi kehitettävä.

7 • Poikkeustilanteisiin varautuminen: Rannikkoalueilla varaudutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, ympäristöonnettomuuksiin ja poikkeuksellisiin tilanteisiin.

Ilmastonmuutoksen vaikutusten seurantaan varten olisi tarkoituksenmukaista kehittää erilaisia mittareita, esimerkiksi Åbo Akademin Saaristoinstituutin kansallisessa asuttavuushankkeessa käytetään useita ilmastonmuutosta, energiankulutusta ja hiilinielua koskevia indikaattoreita.

8 • Kestävä maankäyttö ja rakentaminen: Rannikkoalueen rakentamispotentiaali ja -rajoitukset tulee tunnistaa riittävän laajalla tasolla huomioiden yksittäisten ja hajanaisten toimenpiteiden kokonaisvaikutukset ja valtakunnallinen tavoitetila rannikkoalueen kestävästä käytöstä.

Kestävä maankäyttö ja rakentaminen -periaatteen pitäisi koskea rannikkoalueen lisäksi saaristoa ja sen asuttavuutta.

Rannikkoalueen maakuntien, kuntien ja useista satamista ja yhteysalusliikenteestä vastaavien ELY-keskusten yhteistyö olisi kehitettävä muun muassa säännöllisten kokousten muodossa.

Yhteiset toimintaohjeet kestävä kehityksen edistämiseksi voitaisiin ottaa käyttöön ottaen huomioon rannikon hyvin vaihteleva luonne (haja-asutusalue, kylätaajamat, kerrostalokorttelit).

9 • Hyvinvoiva rannikkoyhteisö: Paikalliset elinkeinot tarjoavat työtä ja toimeentuloa, mikä on hyvinvoinnin keskeinen perusta. Systemisen ajattelutavan ja yhdessä laadittujen toimenpiteiden toteuttaminen parantaa rannikkoalueen sosiaalista kestävyttä ja oikeudenmukaisuutta.

Tiedottaminen, asukasilojen ja kyselyjen järjestäminen ja toimivan verkoston luominen mahdollistavat asukkaiden, yritysten ja yhdistysten osallistumisen rannikko- ja saaristoalueiden kehittämiseen.

Saariston pitäminen elävänä edellyttää, että viranomaisten ryhtyisivät toimenpiteisiin, jotta negatiivinen väestönkehitys muuttuisi positiiviseksi, esimerkiksi sallimalla sivuasunnon rakentamista ja vapaa-ajan asunnon muuttamista vakituiseksi asunnoksi, jotta nuorempi sukupolvi voisi asettua asumaan saarelle.

Miten aiotaan tiedottaa uudesta rannikkostrategiasta ja sen sisältämistä toimenpiteistä, jotta myös asukkaat kuulevat strategiasta ja hyödyntävät siitä? Ketkä vastaavat rannikkostrategian toteuttamisesta?

10 • Hyvinvoiva rannikkoluonto: Hyvinvoiva luonto ja toimivat ekologiset prosessit ovat sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin perusta.

Onko mahdollista kartoittaa rannikon kaikki ympäristöongelmat – ei pelkästään ilmastonmuutoksesta johtuvia – ja kartoituksen tulosten perusteella yhteistyössä keksiä ratkaisuja niihin?